

Trije bratje — en sam pic

(Belokrajinska pripovedka)

Bil je graščak. Imel je tri sine in lep grad. Graščak je postal mator.¹ In noben vrač² mu ni mogel povrniti zdravja. Zategadelj je velel svoji deci: »Sinovi, kmalu bom umrl. Nikomur nočem storiti krivice pri zapuščini. Sami odločajte. Pojdite po svetu in si kujte življenjsko srečo. Tistega bo grad, ki bo v svetu poiskal najlepšega konja.« To je dejal stari graščak in dal vsakemu sinu mošnjo denarja, brašna³ in dobro besedo na pot.

Prvi brat je bil frfotav človek. Komaj je prišel do pristave sosednjega gradu, že si je kupil najlepšega konja ter pojezdil domov. Oče je pohvalil kupljenega konja in dejal: »Počakajva, kaj bosta nakupila mlajša dva.«

Drugi brat je bil vetrnjak. Komaj je prehodil tri gore in prebrodil tri vode, že si je na semnju kupil lepega konja ter pojezdil domov. Oče je pohvalil konja, rekoč: »Lep konj. — Toda počakajmo, kakšnega bo prijezdil najmlajši.«

Tretji, najmlajši brat je tekar⁴ izpolnil dvajseto leto. Bil je trobast⁵ človek, za uk počasne glave. Starejšima bratoma je že večkrat kakšno nagodil⁶, zato ga nista marala. Oče pa ga je ljubil kakor starejša dva.

Oškornjan in z velikim betom v roki je najmlajši brat že sedem dni potoval. Pod večer sedmega dne je v dalji zagledal razvaline starega

gradu. Tjakaj se je namenil, da bi tamkaj prenočil. Grad je bil že ves razpal, le srednja, največja sobana je bila še lepo ohranjena. V kotu sobane je bila lepa, belopogrnjena postelj. »Jojhata,« je vzkliknil prišlec, »to je pa kakor nalašč zame pripravljeno.« Že je hotel leči, ko je na zglavju postelje zagledal zvito kačo. Od strahu je namrščil lice ter hotel zbežati, ko je kača spregovorila:

»Počemu si me prišel buditi, če nisi srčen človek!«

»Saj sem,« je komaj slišno izustil najmlajši brat ter se trudil pregnati strah, ki ga je grudil.

»Ne boj se, ničesar ti ne bom nahudila⁷. Lezi pokraj mene in prespi nocojšnjo noč!«

Ubogal je. Mrakotna noč je čas hitro odsanjala in spočit se je najmlajši brat prebudil v jutru naslednjega dne, ko je zlato sonce pravkar vstajalo izza gore ter razlivalo svoje žarke na njegovo postelj.

»Ne bodi oščaven⁸,« je zdajci spregovorila kača, »ter pohiti v leščevje za grajskim obzidkom. Ureži si enoletno mladiko, potle pa udari z njo na prag grajskega hleva. Vem, po kaj si prišel. Povedala sem ti, ker si tretji brat in ker si se zatekel k meni v pravi čas.«

Kakor mu je kača svetovala, tako je storil. Urezal si je v leščevju za gradom enoletno šibo, se vstopil pred prag razpadlega in praznega

grajskega hleva ter udaril po njem. Kakor bi trenil, je prihrzal čez prag prekrasen konj. Zajezdil ga je in še pred sončnim zahodom tistega dne je na spenjenem konju praščil⁹ na očetov dvor.

Prvi brat je bil nasilnik. Komaj je prijezdil do prve kovačije, že je prisilil mojstra, da mu je skoval dolgo, dolgo verigo. Pod večer se je vrnil domov in opasal grad z verigo. Toda veriga je bila prekratka

Oba starejša brata sta od onemogle jeze prezirno gledala nanj, stari graščak pa je ginjen opazoval zdaj sina zdaj konja, ki ga je najmlajši brat sprovajal po grajskem dvoru, ter pohvalil: »Prekrasen jahânc¹⁰, takšnega še nisem videl svoj živ dan.«

Vendar mu je bilo žal starejših dveh sinov, zato je dejal: »Sinovi, vidim, da se je topot sreča nasmehnila najmlajšemu med vami. Pa starejša dva sta njemu ravna, zatoorej poizkusite znova. Tisti bo zagospodaril na našem gradu, ki bo našel v svetu verigo, dolgo, da bo z njo opasal grad.«

In bratje so zajahali vsak svojega konja ter pojezdili v svet.

za dva člena. Ves togoten je pričel bogmati¹¹, a veriga je ostala kratka kot otódi¹².

Drugi brat je bil mrcina. Zvedel je, da je v daljnem mestu globok vodnjak, meščani pa si zajemajo vodo z vedrom, ki je privezano na dolgi, dolgi verigi. Komaj je prijezdil do visokih gorá, že je v tokávi¹³ med gorami zagledal ostrog¹⁴ ciganov. K njim je pojezdil ter jih z zlatom podmitil¹⁵, da so ponoči odšli v mesto ter ukradli zanj verigo. Toda opeharil je samega sebe. Ko je prijezdil drugo jutro domov in opasal grad z ukradeno verigo, je od nepojmljive žalosti samo bolščal¹⁶ vanjo: veriga je bila prekratka za en sam člen. Pričel je

cvélití¹⁷, a veriga je ostala kratka kakor otódi.

Tretji brat se je nekaj časa krčil¹⁸, kam bi pojezdil. Potle pa je vzpodbodel iskrega jahánca in — gijohot in hopla-hop! — se je vranec pognal proti razvalinam starega gradu. Spet se je tretji brat krepkodušno¹⁹ napotil v srednjo sobano. Noč je bila pravkar pričela razgriinjati svoja temna krila na zemljo, ko mu je kača dejala: »Lezi pokraj mene in prespi nocojšnjo noč!«

Ubogal je. Toda komaj je v sednji vasi kokot²⁰ naznanil, da je sinil dan, že je vstal. Kača pa mu je dejala: »Pohiti v leščevje in si ureži dveletno mladiko, potle pa udari dvakrat na prag zapuščene grajske kovačije. Toda hiti, preden bo kokot v drugo zapel!«

Kakor mu je kača naročila, tako je storil. Urezal si je v samoraščem leščevju dveletno mladiko, pohitel pred prag razpadle in prazne grajske kovačije ter dvakrat udaril po njem. Takrat je v dolini petelin drugič zapel, na vignju²¹ pa je tretji brat zagledal dolgo, dolgo verigo. Ovil si jo je okoli pleč, se vzpel na konja ter jadrno pojezdil domov. Še pred sončnim zahodom tistega dne je na hrzajočem vrancu pridirjal na grajsko dvorišče. Opasal je grad z verigo, ki je bila dolga kakor treba.

Oba starejša brata sta se togotila nanj, stari graščak pa je boder²² ogledoval zdaj sina zdaj okoli gradu opasano verigo ter pohvalil: »Dolga veriga, zares, takšne še nisem videl svoj živ dan.«

Ni pa se še mogel odločiti, da bi zapustil grad najmlajšemu sinu,

zato je dejal: »Sinovi, tudi topot je sreča prekljukala²³ starejša dva in se nasmehnila najmlajšemu med vami, ki je iste matere sin kakor starejša dva. Zatorej poizkusite še v tretje. Tisti naj bo gazda²⁴ med vami, ki bo našel v svetu najlepšo nevesto.«

In bratje so pojezdili v svet, neveste iskat.

Prvi brat je bil nepravden²⁵ človek. Komaj je zagledal v bližnjem mestu lepo deklico, že jo je siloma posadil v svoje sedlo ter pojezdil domov. Oče je pohvalil lepoto deklice in dejal: »Počakajva, kaj bo sta našla mlajša dva.«

Drugi brat je bil brbljav lizun. Zvedel je, da živi v daljnem mestu prekrasna deklica. Osmelil se je, pojezdil tjakaj in z nalivi lažnih obljub premamil srce lepotic, ki je v jutru naslednjega dne pojezdila z njim na dom njegovega očeta. Stari graščak se je vzradostil, ko je zagledal lepo nevesto, rekoč: »Prekrasna je, toda počakajmo, kakšno bo pokazal najmlajši.«

Najmlajšemu bratu se je inako storilo, ko ga je oče že v tretje preizkušal. Ni razumel njegovega početja. Kmalu pa si je potešil jad²⁶, vzpodbodel čilega jahánca in — hopla-hop, le brž v galop! — se je vranec pognal proti razvalinam starega gradu. Mladič se je zdaj že v tretje napotil z utripajočim srcem h kači v srednjo sobano razpadlega gradu. Tačas se je pričelo nočiti, kača pa je spregovorila: »Lezi pokraj mene in prespi nocojšnjo noč!«

Ubogal je. Toda ni se še dodobra zdanilo, ko je že vstal. Takrat pa mu je kača naročila: »Vem, po kaj

si prišel. Pohiti v leščevje in si ureži triletno mladiko, potle pa se vrni, preden bo vzšlo sonce, ter me s palico trikrat udari. Toda ne boj se, če bom sikala in skakala!«

Rečeno — storjeno! Mladec si je urezal triletno leskovo mladiko ter se jadrno vrnil v sobano. Udaril je kačo prvič: zasikala je in se zvila, toda, kakor bi trenil, se je kačja glava spremenila v prekrasen dekliški obraz. Usekal je s palico v drugo: zdaj se je premetavala pred njim že do pasu spremenjena deklica. Zamahnil je z leskovko v tretje: tačas je izza gore pokukalo zlato sončece ter oblilo vitko postavo lepe deklice, ki je vstala, se mladeniču zahvalila za rešitev ter spregovorila s srebrnim glasom: »Pojdiva, tvoj oče naju pričakuje.«

Dvignil jo je k sebi v sedlo ter presrečen pojezdil domov. Še pred sončnim zahodom tistega dne je hrzajoči konj pripeketal na očetov dvor.

Oba starejša brata sta nekaj časa zavistno sračila²⁷, potle pa sta zapustila grad. Naselila sta se v divjini pod gradom, kjer sta pričela med ljudi sejati sovraštvo, da ga je še danes povsodi več ko dovolj.

Stari graščak pa je presenečen ogledoval zdaj sina zdaj nevesto ter pohvalil: »Najlepša je tvoja deklica; takšne še nisem videl nikoli.« To je spregovoril in umrl.

Potle je tretji brat postal graščak. Sedemkrat sedem dni je žaloval za umrlim očetom, zatem sta z lepo nevesto priredila pir²⁸.

1 Star. — 2 Zdravnik. — 3 Popotnica. — 4 Komaj, šele. — 5 Šobast. — 6 Prizadejal. — 7 Hudo napraviti. — 8 Obotavljast. — 9 Planil. — 10 Jezdni konj. — 11 Rotiti se (boga mi!). — 12 Preje. — 13 Soteska. — 14 Tabor. — 15 Podkupil. — 16 Zijal. — 17 Jokati. — 18 Obotavljaj. — 19 Pogumno. — 20 Petelin. — 21 Kovaško ognjišče. — 22 Vesel. — 23 Prevarila. — 24 Starešina, gospodar. — 25 Nepravičen. — 26 Žalost. — 27 Jezikala. — 28 Gostija, svatba.

APRIL

Ej, kako se Marko suče,
komaj ga dohaja Maja,
Zorki krilo poskakuje,
Breda malo zaostaja.

Ptička z veje se jim smeje:
„O, le rajajte veselo,
jutri bo iz škafa lilo,
bliskalo se in grmelo!

Res, april varljiv je mesec,
laže in ima za norca
vas otroke in nas ptiče
od škrjančka pa do škorca.

Za april velja pravilo:
danes nihče ne zamudi,
jutri morda bo prepozno,
vzemi, kar se danes nudi!“

